

IZBOLJŠANJE MEDOSEBNIH ODNOSOV V STAROSTNO MEŠANEM ODDELKU – AKCIJSKA RAZISKAVA / Tjaša Sovre / OŠ Ivana Kavčiča Izlake

V šolskem letu 2008/09 sem začela s poučevanjem učencev v kombiniranem oddelku 1., 2. in 3. razreda na podružnični osnovni šoli. Kot učiteljica začetnica sem bila tako postavljena pred velik izziv. Po nekaj mesecih dela z učenci sem ugotovila, da je bilo naše šolsko delo preveč usmerjeno v učno snov, zanemarila pa sem načrtno delo na področju medosebnih odnosov med učenci. V oddelku so se vsakodnevno pojavljali takšni in drugačni spori med učenci. Ob koncu pouka ali pa kar med poukom smo precej časa namenili ravno reševanju teh sporov. Spoznala sem, da smo zaradi slabih medosebnih odnosov med učenci izgubili kar nekaj ur, ki bi jih lahko bolj produktivno izkoristili. Sama pri sebi sem sklenila, da s takšnimi odnosi v razredu ne moremo več nadaljevati. Odločila sem se, da bom načrtno spremenila medosebne odnose med učenci. Tako smo trikrat na teden izvajali socialne igre, ki so bile učencem zelo všeč. Takšnega načina dela prej niso bili vajeni.

1 Uvod

Vsak je raje v skupini, kjer vladajo prijetni, dobri in spodbudni medosebni odnosi, kakor pa v skupini, kjer je med člani čutiti napetost, neugodna čustva in rivalstvo. Tako je pri učiteljevem vodenju razreda pomembno iskanje poti za spodbudne medosebne odnose, če želi, da se učenci počutijo prijetno in varno. Učitelj naj bi se držal splošnega, t. i. zlatega pravila za dobre odnose, in sicer da se do drugih obnašamo tako, kot želimo, da se drugi do nas. Dobro se namreč razumemo z ljudmi, ki so do nas spoštljivi in vljudni, ki vidijo naše dobre stvari in jih tudi razvijajo, ki so nasmejani, znajo ob pravem času najti lepo besedo, ki znajo prisluhnuti, upoštevajo naše mnenje, ki jih zanima naše delo in z ljudmi, ki se izogibajo sarkazmu, opravljanju in osebnim kritikam (Cowley 2007).

Na kakšen način bomo poskušali spodbuditi pozitivne medosebne odnose v razredu, je seveda odvisno od nas. Sama sem se odločila, da bo moja akcijska raziskava temeljila na socialnih igrah.

»Socialne igre so usmerjene v socialno učenje in so pomembno dopolnilo vzgojno-izobraževalnega procesa. Omogočajo spoštovanje individualnosti in posebnosti posameznika, v ospredju je osebnostno zorenje, preko socialnih iger spoznavamo samega sebe, svoje potrebe in čustva. Cilj je izboljšanje komunikacije s seboj in drugimi« (Schmidt 1992: 421). Korist socialnih iger za učenca je ta, da pridejo v medsebojni stik, se povežejo, osamljeni otroci vzpostavijo stik z drugimi, otroci, ki so preveč vsiljivi, pa se podredijo pravilom skupine. Med njimi se razvije solidarnost, medsebojna pomoč in toleriranje različnosti. Otroci se sprostijo, zmanjšajo se bojzani, ker svoja čustva in stališča lahko

izrazijo in vedo, da bodo sprejeta (npr. otrok nekaj naredi ali pove, drugi člani skupine pa to opazijo ter upoštevajo njegovo mnenje) (Virk Rode in Belak Ožbolt 1990).

2 Akcijska raziskava

Trening socialnih veščin je bil pogoj za izvedbo akcijske raziskave, pri kateri je glavni namen spremeniti določeno vedenje; v tem procesu pa si sledijo načrtovanje, akcija in evalvacija (Valenčič Zuljan in Kalin 2007). N. Trunk Širca (2009) akcijsko raziskovanje opredeli kot način dela, ki ga ustvarja praktik in s katerim si prizadevamo nekaj izboljšati. Pri akcijskem raziskovanju pa ne gre le za izboljšavo prakse, temveč tudi za poglobljeno razumevanje prakse in pogojev, v katerih ta poteka (Valenčič Zuljan in Kalin 2007).

Raziskava je potekala akcijsko, tako da sem najprej ugotovila, kakšni so medosebni odnosi med učenci v oddelku, nato pa sem z različnimi interakcijskimi igrami dva meseca trikrat tedensko načrtno spodbujala odnose v razredu. Med izvajanjem in ob koncu interakcijskih iger sem ugotavljala spremembe medosebnih odnosov v oddelku.

2.1 Postopek raziskave

Raziskava je potekala od februarja do aprila 2009. Na začetku februarja sem z učenci izvedla sociometrično preizkušnjo. To je metoda, ki se uporablja za merjenje otrokovega statusa v skupini. Z njo dobimo sliko skupine in statuse posameznikov (Sagadin 1977). Do želenih podatkov lahko v okviru sociometrične metode pridemo z enostavnim postopkom, pri katerem vsem članom neke skupine postavimo vprašanja, ki nas zanimajo (Flere 2000). Učence v razredu sem vprašala, s kom se najraje igrajo. Vsak učenec je lahko navedel tri sošolce.

Nato so učenci izpolnili lestvico »Kdo je kdo?« (McGarth in Francey 1996). Z omenjeno lestvico ugotavljamo, kako učenci zaznavajo drug drugega oz. kakšno mnenje imajo o svojih sošolcih. Vsak učenec je lahko napisal največ dva sošolca, ki ustrezata določenemu opisu. Omenjena lestvica je v prilogi.

Po ugotavljanju stanja v oddelku sem dva meseca trikrat tedensko izvajala različne socialne igre. V času izvajanja socialnih iger sem učence najmanj enkrat tedensko opazovala pri socialnih aktivnostih in si beležila opažanja o medosebnih odnosih v skupini (anekdotski zapisi). Po izvajanju socialnih iger sem – enako kot pred njihovim izvajanjem – uporabila sociometrično preizkušnjo, na osnovi katere sem ugotavljala »nove« medosebne odnose med otroki v oddelku.

2.2 Socialne igre

V nadaljevanju bom predstavila nekaj socialnih iger, s katerimi sem spodbujala pozitivne odnose med učenci. V veliko pomoč sta mi bili knjigi *Prijazni učenci, prijazni razredi* avtoric McGrath, H. in Francey, S. ter *Razred kot socialna skupina in socialne igre* avtoric Virk Rode, J. in Belak Ožbolt, J.

Ker pa je smisel posameznih iger v tem, da otroci naučeno razumejo in uporabijo v vsakodnevnem življenju za izboljšanje medosebnih odnosov (Virk Rode in Belak Ožbolt 1990), smo se po vsaki igri tudi pogovorili.

2.2.1 Pogovor v parih

Cilj: Poudarek je na verbalni komunikaciji in poslušanju sogovornika.

Potek: Učenci se pogovarjajo o sebi v parih 2–5 minut (interesi, preživljanje prostega časa, doživljanje šole ...). Potem zamenjajo vloge. Vsak predstavi sogovornika celotni

skupini tako, da se postavi v njegovo vlogo. Npr. »Sem Matej (prevzeto ime od sogovornika), učenec 3. razreda ...«

Ob koncu sem učencem postavila vprašanje: »Kaj se ti je zdelo težje, poslušati sogovornika ali govoriti o sebi nekaj minut?«

2.2.2 Kaj je spremenjeno

Cilj: Učenci se učijo opazovati. Namen igre je prepoznati, v čem in kako se je partner spremenil.

Potek: Skupina se razdeli na dve podskupini, ki se postavita v vrsti ena proti drugi. Vsak član ima eno minuto časa, da skrbno opazuje tistega, ki mu stoji nasproti. Nato se vsi obrnejo tako, da si kažejo hrbet in se ne vidijo. Vsak na sebi spremeni tri stvari. Nato se obrnejo zopet drug proti drugemu in skušajo ugotoviti, v čem se je tisti, ki mu stoji nasproti, spremenil.

Ob koncu sem učencem postavila vprašanja: »Ali se vam zdi pomembno, da opazimo spremembe pri posamezniku?« in »Kako se počutiš, kadar nekdo opazi, da imaš npr. novo pričesko, nov pulover ...?«

2.2.3 Prebijanje skozi krog

Cilj: Posameznik jasno izrazi in zaščiti svoje interese pred dokaj močno skupino.

Potek: Vsi člani razen enega stojijo, se primejo za roke in oblikujejo trden krog. Eden stopi v sredino in se skuša prebiti ven.

Ob koncu sta sledili vprašanja: »Kako si se počutil, ko si se prebil skozi trden krog (oz. ko si dosegel svoj cilj)?« in »Kako si se počutil, ko se nisi mogel prebiti skozi trden krog?«

2.2.4 Premikanje drug drugega

Cilj: Učenci spoznavajo občutja, ki nastanejo na obeh straneh v konfliktni situaciji.

Potek: Dva člana skupine se postavita drug proti drugemu, iztegneta roki in se primeta tako, da so prsti prepleteni. Na znak skuša vsak s pritiskom rok premakniti drugega in ga pripraviti do tega, da se umakne s svojega mesta. Z bojem lahko prenehata, kadar želita.

Ob koncu so sledila vprašanja: »Kako si se počutil, ko si premagal svojega sošolca?«, »Kako si se počutil, ko te je sošolec premagal?« in »Kako lahko dosežeš oz. uresničiš svoj interes, cilj, ki je v nasprotju z interesi drugih?«

2.2.5 Smejoča žoga

Cilj: Spodbuditi učence k oblikovanju pozitivnih povratnih sporočil drug drugemu in jih učiti, kako sprejemati pozitivna sporočila.

Potek: Zelo lahki žogi narišete smejoč obraz (oči in usta). Udeleženci se postavijo v krog in tisti, ki ima žogo, jo vrže enemu izmed njih rekoč: »Smejočo žogo dajem Tini, saj mi je danes pomagala počistiti tablo.« Vzroke si izmislijo učenci sproti. Ta, ki je žogo prejel, nato nadaljuje z igro.

Ob koncu sem učence vprašala: »Kako se počutiš, ko nekomu rečeš nekaj pozitivnega?« in »Kako se počutiš, ko tebi nekdo reče nekaj pozitivnega?«

2.2.6 Vesele gosonice

Cilj: Učenci se učijo upoštevati pravila, pozitivno prenašati zmago in poraz.

Potek: Vsak igralec igra zase. Cilj vsakega je, da bo prvi narisal, oblikoval »veselo gosonico«. Popolna gosonica ima namreč glavo, telo, šest nog in dve tipalki. Kocka odloči, kateri del gosonice se sme narisati (npr. če učenec vrže 1, lahko nariše glavo, če vrže 5 lahko nariše eno nogo ...). Če je igralec pravkar vrgel kocko in narisal del gosonice, potem pa je med igro spet vrgel enako številko, mora kocko podati naprej. Če pa vrže 6, lahko meče kocko še enkrat.

Ob koncu sledita vprašanja: »Kako si se počutil, ko si prvi narisal gosonico?«, »Ali ti je bilo težko sprejeti poraz?«

Zadnja igra, ki jo bom predstavila, je bila učencem najbolj všeč in smo jo tudi največkrat izvajali:

2.2.7 Reševanje konfliktno situacijo preko iger vlog

Cilj: Člani se učijo vedenja oziroma reakcij v konfliktni situaciji.

Potek: Člani skupine skušajo odigrati posamezne konfliktno situacije, ki jih določijo vodja ali člani skupine.

Moji učenci so zaigrali naslednje konfliktno situacije:

- ▶ Sošolec gresta proti šoli in najdeta kovanec. Čigav je kovanec?
- ▶ Dva prijatelja gledata televizijo, vendar bi vsak izmed njiju rad gledal svoj program. Kako se bosta dogovorila?
- ▶ Na isti dan si povabljen na dva rojstna dneva. Kako rešiš ta problem?

- ▶ Tvoj sošolec te je spravil v težavo, ker je med poukom glasno govoril s teboj. Vsakič, ko si mu odgovoril, te je učiteljica zalotila, zato si bil kaznovan. Kako bosta s sošolcem rešila problem?
- ▶ Tvoj najboljši prijatelj te nenadoma ne pogleda več in se začne družiti z nekom drugim. Kaj boš storil?

Ob koncu sta sledili vprašanja: »Ali je spore lahko reševati?«, »Ali vedno lahko najdemo rešitev, ki bo obema ugajala?«

3 Zaključek

Akcijska raziskava je pokazala, da so socialne igre pozitivno vplivale na medosebne odnose učencev v razredu, saj se je po načrtnem spodbujanju medosebnih odnosov zmanjšalo število otrok, ki jih po kriteriju »s kom se najraje igra« (sociometrična preizkušnja) nihče ni izbral, poleg tega pa se je izboljšala komunikacija v skupini, razred kot celota je postal bolj povezan, med učenci je bilo več medsebojne pomoči in strpnosti.

O pozitivnem vplivu socialnih iger na medosebne odnose učencev v razredu je bilo že veliko napisanega, kljub temu pa menim, da se učitelji premalo zavedamo, kako pomembni so pozitivni medosebni odnosi za kvalitetno šolsko delo. Po mojih izkušnjah je šolsko delo še vedno preveč usmerjeno v učno snov, zanemarja pa se načrtno delo na področju medosebnih odnosov. Največkrat »zmanjka časa« za takšno in drugačno »učenje« o medosebnih odnosih.

Raziskava je bila pomembna, saj prikazuje, da lahko učitelj s socialnimi igrami v relativno kratkem času pozitivno vpliva na medosebne odnose učencev v razredu. Kljub temu da se mora učitelj držati učnega načrta, predelati vso načrtovano učno snov in jo utrditi, bi si moral vzeti, če že ne vsak dan, pa vsaj nekajkrat na teden, čas za spodbujanje pozitivnih medosebnih odnosov. Poleg tega raziskava prikazuje, da lahko načrtno spodbujamo medosebne odnose tudi v starostno mešani skupini.

Iz svoje raziskave lahko povzamem, da so medosebni odnosi učencev v razredu pomembni, saj vplivajo na splošno počutje učitelja in učencev v razredu. Čas, ki ga učitelji porabijo za vsakodnevno reševanje sporov med učenci, je pomemben, saj otrokom na ta način omogočamo, da so prijazni drug do drugega, da se

v razredu dobro počutijo in so radi s svojimi sošolci. Eden od načinov spodbujanja medosebnih odnosov je tudi trening socialnih veščin preko različnih interakcijskih iger.

Precej zanimivih dejavnosti za učenje socialnih veščin lahko učitelji najdejo v že omenjeni knjigi *Prijazni učenci, prijazni razredi*, v kateri so predstavljene različne lestvice, s katerimi analiziramo dogajanje v razredu, ter postopki za reševanje določenih težav.

Spoznala sem, da se čas, ki ga porabimo za načrtno spodbujanje medosebnih odnosov, zelo »obrestuje«. Poleg tega, da se otroci preko različnih iger učijo socialnih veščin, se lahko tudi neizmerno zabavajo in se ob tem sprostitjo. Zaradi tega vem, da bom socialne

igre in druge oblike spodbujanja medosebnih odnosov redno vključevala v svoje vzgojno-izobraževalno delo.

Literatura

- Cowley, S. (2007). *Kako umiriti razred: poučevanje v osnovni šoli*. Ljubljana: Modrijan.
- Flere, S. (2000). *Sociološka metodologija: temelji družboslovnega raziskovanja*. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- McGrath, H., Francey, S. (1996). *Prijazni učenci, prijazni razredi. Učenje socialnih veščin in samozaupanja v razredu*. Ljubljana: DZS.
- Sagadin, J. (1977). *Poglavja iz metodologije pedagoškega raziskovanja, I. del*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Schmidt, M. (1992). Socialne igre v vzgojno-izobraževalnem procesu. *Educa*, 1. 2, št. 6. 421–426.

- Trunk Širca, N. *Akcijska raziskava in nenehno izboljševanje šol*. http://www.solazaravnatelj.si/datoteke/File/Nada_Trunk_Akcijsko_raziskovanje.pdf (dostop 28. 11. 2009)
- Valenčič Zuljan, M. in Kalin, J. (2007). Učitelj – temeljni dejavnik v procesu inoviranja pedagoške prakse. *Sodobna pedagogika*. 1. 58, št. 2. 162–179.
- Virk Rode, J. in Belak Ožbolt, J. (1990). *Razred kot socialna skupina in socialne igre*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Priloga: Lestvica »Kdo je kdo?«

(po McGrath in Francey 1996)

Na naslednjih dveh straneh je nekaj opisov različnega vedenja. Preberi jih in nato k vsakemu opisu pripiši ime enega ali največ dveh sošolcev, katerih vedenje ustreza temu opisu. Ne pripiši več kot dveh imen, lahko pa pripišeš le enega ali pa nobenega, če opis ne ustreza vedenju nobenega izmed tvojih sošolcev/sošolk.

S tem fantom/dekletom se je res lepo igrati.

1. _____ 2. _____

Ta fant/to dekle se večkrat na igrišču igra sam/a.

1. _____ 2. _____

Ta fant/to dekle druge pogosto udari ali ščipa.

1. _____ 2. _____

Ta fant/to dekle drugim pogosto kaj prijaznega reče.

1. _____ 2. _____

Ta fant/to dekle želi drugim pogosto ukazovati.

1. _____ 2. _____

Ta fant/to dekle je pogosto žalosten/na.

1. _____ 2. _____

Ta fant/to dekle ne prenese poraza.

1. _____ 2. _____

Ta fant/to dekle ti bo pomagal/a, če boš potreboval/a pomoč.

1. _____ 2. _____

Ta fant/to dekle je zelo tih/a in miren/a in se tudi ne udeležuje skupnih iger.

1. _____ 2. _____

Iz tega fanta/dekleta se v razredu velikokrat norčujejo.

1. _____ 2. _____

Ta fant/to dekle le redko govori z drugimi.

1. _____ 2. _____

Ta fant/to dekle se velikokrat prepira.

1. _____ 2. _____

Ta fant/to dekle je prijetne zunanosti.

1. _____ 2. _____

Ta fant/to dekle misli, da ga/je drugi ne maramo.

1. _____ 2. _____

Ta fant/to dekle drugim pogosto govori grde stvari.

1. _____ 2. _____

Ta fant/to dekle je zelo dober/ra v športu.

1. _____ 2. _____

Ta fant/to dekle stvari z drugimi ne deli.

1. _____ 2. _____

Ta fant/to dekle pogosto ne upošteva pravil.

1. _____ 2. _____

Ta fant/to dekle je uspešen/a in se v šoli trudi.

1. _____ 2. _____

Ta fant/to dekle v športu ni najboljši/a.

1. _____ 2. _____